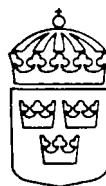

Socialutskottets betänkande

1986/87:34

om ekonomiskt stöd till barnfamiljer
(prop. 1986/87:100 bil. 7 delvis)

SoU
1986/87:34

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till medelsanvisningar till Allmänna barnbidrag, Bidragsförskott och Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn. Utskottet tillstyrker även en lagändring som innebär att flerbarnstillägget för fjärde och därefter följande barn från den 1 januari 1988 höjs till 160 % av ett helt barnbidrag mot nuvarande 100 %. Højningen är avsedd att kompensera familjerna för ändrade regler i fråga om bostadsbidrag.

I anslutning till medelsanvisningarna behandlar utskottet ett antal motioner (s, m, fp, c) om familjepolitikens allmänna inriktning och om olika barnbidrags- och bidragsförskottsfrågor. Samtliga motioner avstyrks.

Utskottets fp-, m- och c-ledamöter reserverar sig gemensamt beträffande inriktningen av det familjepolitiska reformarbetet. Beträffande införande av vårdnadsersättning avges separata reservationer. Utskottets m- och c-ledamöter reserverar sig mot utskottets beslut om införande av möjlighet till kommunal vårdnadsersättning, och m-ledamöterna reserverar sig dessutom mot beslutet om socialbidrag vid vård av egna barn. Fp-, m- och c-ledamöterna reserverar sig vidare mot utskottets beslut beträffande barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse. M-ledamöterna avger slutligen ett särskilt yttrande med anledning av beslutet om medelsanvisning till Bidragsförskott.

FEMTE HUVUDTITELN

Proposition 1986/87:100 bil. 7

Regeringen har under punkterna C 1, C 4 och C 6 (s. 35–37 och 40–42) föreslagit

(C 1) 1. att riksdagen antar i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagslag av 10 100 000 000 kr.,

(C 4) att riksdagen till Bidragsförskott för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 745 000 000 kr.,

(C 6) att riksdagen till Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 5 600 000 kr.

SoU 1986/87:34

Lagförslaget fogas vid betänkandet som *bilaga*.

Motioner

I motion 1986/87:So601 av Bengt Silfverstrand (s) och Birthe Sörestedt (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrade utbetalningsregler för bidragsförskott och barnbidrag vid fall av byte av vårdnadshavare.

I motion 1986/87:So603 av Ann-Cathrine Haglund (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en komplettering av vårdnadsersättning-
en och föräldraförsäkringen i form av en trygghetsgaranti i enlighet med vad som anförts i motionen i syfte att öka tryggheten och valfriheten för särskilt ensamboende vårdnadshavare i knappa ekonomiska omständigheter.

I motion 1986/87:So606 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Göte Jonsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i den nu gällande 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag att treårsgränsen kommer att gälla för alla som är anställda av svenska kyrkan, svenska trossamfund eller till sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

I motion 1986/87:So609 av Olof Johansson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1, 2 och 4),

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen av ett reformprogram för familjepolitiken,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en skattepliktig vårdnadsersättning att i en första etapp omfatta alla familjer med barn under tre år i enlighet med det anförda,

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om sådan ändring av kommunallagen att det är förenligt med den kommunala kompetensen att i en kommun införa vårdnadsersättning.

Yrkande 3 i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:35.

I motion 1986/87:So610 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 1 och 10),

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till skattefri vårdnadsersättning, som skall utgå fr. o. m. den 1 januari 1988 med 12 000 kr. för barn mellan ett och tre års ålder i enlighet med vad som i motionen anförts,

10. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till sådan ändring av socialtjänstlagen att där klart framgår att vård av egna barn skall betraktas som jämbördigt med förvärvsarbete.

Övriga yrkanden i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:35.

I motion 1986/87:So612 av Lars Hedfors (s) och Kjell Nilsson (s) hemställs att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen att motionen överlämnas till utredningen om en översyn av reglerna för underhållsbidrag och bidragsförskott (dir. 1986:30) för beaktande.

I motion 1986/87:So615 av Alf Svensson (c) hemställs, såvitt här är i fråga SoU 1986/87:34 (yrkandena 3–5),

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbättringar av de ensamstående föräldrarnas situation i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till vårdlön för barn i förskoleåldern i enlighet med vad som anförts i motionen att införas den 1 januari 1988,

5. att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som ovan anförts om barnbidragen.

Yrkandena 1 och 6 i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:35, yrkande 2 i betänkandet SoU 1986/87:36.

I motion 1986/87:So617 av Gösta Andersson (c) och Agne Hansson (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts angående en rättvisare familjepolitik och en statlig vårdnadsersättning som går till alla småbarnsföräldrar.

I motion 1986/87:So618 av Nils T Svensson (s) och Margit Sandéhn (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om ändring i lagen om allmänna barnbidrag.

I motion 1986/87:So626 av Sten Svensson m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om familjepolitikens inriktning.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:A446.

I motion 1986/87:So631 av Arne Kjörnsberg (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbetalning av flerbarnstillägg.

I motion 1986/87:So632 av Ulf Adelson m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande en ny inriktning av familjepolitiken.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:A463.

Yrkande 2 i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:35.

I motion 1986/87:So635 av Ingemar Eliasson (fp) hemställs att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts beslutar om ändring i lagen (1984:553) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

I motion 1986/87:So637 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs att riksdagen vid behandlingen av proposition 1986/87:100, bil. 7, under förutsättning av bifall till yrkande 1 i motion 1986/87:Sf348, beslutar att för budgetåret 1987/88 under anslaget C 4, Bidragsförskott, anvisa 1 715 000 000 kr.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Sf348.

I motion 1986/87:So638 av Kerstin Gellerman (fp) och Gudrun Norberg (fp) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om införande av vårdnadsbidrag.

I motion 1986/87:So639 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen hos regeringen begär förslag till reformerat familjestöd i enlighet med motionens förslag.

Yrkandena 2 och 3 i motionen behandlas i betänkandet SoU 1986/87:35.

SoU 1986/87:34

Utskottet

Familjepolitikens allmänna inriktning

Utskottet vill inledningsvis ge en kort redogörelse för den tidigare behandlingen av de familjepolitiska frågorna.

Frågan om en samlad översyn av familjepolitiken aktualiserades av utskottet hösten 1982. I sitt betänkande SoU 1982/83:12 (s. 5–6) konstaterade utskottet att barnfamiljernas ekonomiska situation blivit utomordentligt svår i en tid med sjunkande reallöner, stigande priser och hyror. Detta hade hårdast drabbat familjer med låga inkomster och flera barn. De barnfamiljer som lever på en enda förvärvsinkomst hade samtidigt fått det allt svårare att förstärka familjeinkomsten på grund av bristen på arbetstillfällen och barnomsorgsplatser. Utskottet konstaterade vidare att samhällets stöd till barnfamiljerna ger en splittrad bild och att det är svårt att överblicka effekterna av olika stöd i form av generella och riktade bidrag, matsubventioner, föräldraförsäkring, subventioner via skattesystemet m. m. För det fortsatta reformarbetet inom familjepolitiken ansåg utskottet att det behövdes en helhetssyn. Olika åtgärder borde samordnas, så att de samlade åtgärderna åstadkommer en ekonomisk utjämning dels mellan olika typer av barnfamiljer, dels mellan barnfamiljer och andra i samhället. Utskottet uttalade vidare att regeringen genom tillsättande av en beredning eller på annat sätt borde låta göra en samlad översyn av familjepolitiken. De undersökningar som gjorts av familjeekonomiska kommittén och ensamföralderkommittén borde enligt utskottet kunna bilda utgångspunkt för regeringens överväganden. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde.

I budgetpropositionen 1983/84:100 anförde socialministern att han tillsatt en familjeekonomisk beredningsgrupp som skulle väga samman de förslag som olika kommittéer lagt fram. Senare under våren 1984 presenterades ett regeringsförslag om utökat stöd till barnfamiljerna, bl. a. en barnbidragshöjning om 1 500 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1985 (prop. 1983/84:150 bil. 2).

I propositionen 1985/86:137 framlade regeringen olika förslag till ytterligare ökat ekonomiskt stöd till barnfamiljerna, bl. a. höjning av det allmänna barnbidraget och därmed även flerbarnstillägget, höjning av det förlängda barnbidraget och av studiebidraget samt höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen. I propositionen anförde statsrådet Lindqvist (s. 3) att barnbidraget är den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna, och att enligt hans mening förbättringarna av familjestödet även denna gång borde ske främst i form av ökade barnbidrag.

Vid sin behandling av proposition 1985/86:137 och av förra årets budgetproposition avstyrkte utskottet de motionsyrkanden om familjepolitikens

allmänna inriktning som utskottet då hade att behandla (SoU 1985/86:28). Utskottet anförde därvid bl. a. följande (s. 9–10).

SoU 1986/87:34

Utskottet ser med tillfredsställelse att det skapats utrymme för en ytterligare höjning av det allmänna barnbidraget, vilket utskottet ser som den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna. Denna syn på barnbidragets roll kommer till uttryck också i propositionen. Utskottet vill samtidigt erinra om sina tidigare uttalanden att det behövs ett fortsatt långsiktigt översynsarbete på familjepolitikens område och att detta arbete bör bedrivas förutsättningslöst. Utskottet anser fortfarande att det finns ett stort behov av en helhetssyn på barnfamiljernas ekonomiska situation. Utgångspunkten bör vara att olika åtgärder skall komplettera varandra så att de tillsammans leder till en rättvis fördelning av samhällets stöd och därmed en utjämning mellan barnfamiljer och icke-barnfamiljer samt mellan olika inkomstskikt. Att i förväg binda sig för vissa typer av lösningar vore olyckligt, vilket utskottet framhållit upprepade gånger.

I årets budgetproposition anføres (s. 36–37) att i proposition 1986/87:48 om bostadspolitiken bl. a. har föreslagits att det statliga bostadsbidraget avvecklas fr. o. m. det fjärde barnet. Föredragande statsrådet föreslår nu att det bortfallande bostadsbidraget ersätts med en ökning av flerbarnstillägget, så att fr. o. m. den 1 januari 1988 lämnas ett flerbarnstillägg motsvarande 160 % av ett helt barnbidrag för det fjärde och de därefter kommande barnen i varje familj. Motivet för förändringarna anges i första hand vara att minska de kraftiga samlade marginaleffekter av skatt och bostadsbidrag som kan uppstå för de berörda familjerna. Lagförslaget behandlas nedan på s. 17.

Ett flertal motioner (m, fp och c) väckta under den allmänna motionstiden 1987 tar ånyo upp frågor om familjepolitikens allmänna inriktning och om det fortsatta familjepolitiska reformarbetet. I anslutning härtill framläggs även olika förslag om införande av någon form av allmän vårdnadsersättning.

I *motion So610 av Carl Bildt m. fl. (m)* föreslås bl. a. att riksdagen skall begära förslag till en skattefri vårdnadsersättning som skall utgå fr. o. m. den 1 januari 1988 med 12 000 kr. per år för barn mellan ett och tre års ålder (*yrkande 1*).

I motionen understryks föräldrarnas ansvar för barnens fostran och presenteras en familjepolitik som bl. a. innebär att skatten skall bestämmas med hänsyn till hur många som skall leva på hushållsinkomsten, minskad styrning av den kommunala barnomsorgen, ändrade villkor för inkomstprövade bostadsbidrag m. m. Bl. a. föreslås införande av ett grundavdrag om 15 000 kr. per barn vid den kommunala beskattningen samt rätt till avdrag för barntillsynskostnader. När det gäller skälen för införande av vårdnadsersättning anför i motionen bl. a. att detta bör ske för att snabbt minska klyftan i stöd mellan de familjer som får och de som inte får kommunal barnomsorg och för att minska behovet av de för många småbarn mindre lämpade småbarnsplatserna vid daghemmen. Den föreslagna vårdnadsersättningen avses finansieras inom ramen för statsbidragen till den kommunala barnomsorgen.

I *motion So626 av Sten Svensson m. fl. (m)* anknyts till de förslag som framförs i motion So610 (m). Motionen tar dock särskilt sikte på förhållandena för familjer på landsbygden, där många familjer lever på en inkomst.

Motionärerna förordar bl. a. förändringar inom ramen för familjebeskattningen och införande av en skattefri vårdnadsersättning för barn mellan ett och tre år. Detta skulle enligt motionärerna radikalt förbättra situationen för landsbygdens familjer och underlätta för dem som vill stanna hemma och vårda sina barn. Vad som anförs i motionen om familjepolitikens inriktning föreslås ges regeringen till känna.

Också i *motion So632 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)* anknyts till förslagen i *motion So610 (m)*, men med särskild betoning på förhållandena i Stockholmsregionen. Motionärerna anför att de flesta småbarnsföräldrar saknar möjlighet att välja och påverka hur barnen skall tas om hand då de är små, den kanske viktigaste perioden av en människas liv. För att ändra detta måste enligt motionärerna skatte- och bidragssystemet samt de ensidiga satsningarna på en kommunal daghemsutbyggnad förändras. Vad som anförs i motionen om en ny inriktning av familjepolitiken föreslås ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

I *motion So603 av Ann-Cathrine Haglund (m)* yrkas att riksdagen skall begära förslag till en trygghetsgaranti som skulle komplettera vårdnadsersättning och föräldraförsäkring i enlighet med vad som anförs i motionen. Även denna motionär anknyter till förslagen i den ovannämnda motionen So610 (m) och anför att dessa förslag avsevärt skulle förbättra den ekonomiska situationen och valfriheten för barnfamiljerna. Enligt motionären finns det dock skäl att särskilt uppmärksamma de ensamboende vårdnadshavarna och deras barn. Motionären anser att vårdnadsersättningen och föräldraförsäkringen bör kunna kompletteras med en rätt till inkomstutfyllnad upp till en viss minimistandard, ett slags trygghetsgaranti.

I *motion So639 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* anges ett antal principer som motionärerna anser böra vara vägledande för en familjepolitisk reform under en längre genomförandeperiod, bl. a. ökad hänsyn till försörjningsbörda när det gäller skattesystemet, på sikt en eliminering av inkomstprövningen i familjestödssystemet, en generell utformning av familjestödet, införande av ett obeskattat vårdnadsbidrag för alla förskolebarn, enhetstaxa inom barnomsorgen m. m. Motionärerna framlägger vidare ett antal konkreta förslag avsedda att genomföras inom tre år, bl. a. höjning av barnbidraget till 8 000 kr. per år samt vårdnadsbidrag på 4 000 kr. per år och förskolebarn, och yrkar att riksdagen skall begära förslag till reformerat familjestöd i enlighet med motionen (*yrkande 1*).

I *motion So638 av Kerstin Gellerman och Gudrun Norberg (båda fp)* yrkas ett tillkännagivande av vad i motionen anförts om införande av ett vårdnadsbidrag. Motionärerna påtalar skillnaderna i samhällsstöd mellan familjer som får kommunal barnomsorg och sådana som inte kan få det eller som själva tar hand om sina barn. Enligt motionärerna är det ett rättvisekrav att vi får ett vårdnadsbidrag för alla barn upp till och med sex år. Detta ökar valfriheten mellan olika tillsynsformer för de mindre barnen.

I *motion So609 av Olof Johansson m. fl. (c)* yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av ett reformprogram för familjepolitiken (*yrkande 1*). I motionen nämns bl. a. införande av en skattepliktig vårdnadsersättning för familjer med barn i förskoleåldern, ändrade regler för statsbidrag till barnomsorgen, ändrade

regler för arbetsgivaravgifter för privat barnomsorg, lindrad beskattning för privata dagmammor, ökad skattereduktion för familjer med en inkomst, utbyggt barnbidrag m. m. Motionärerna framställer också ett särskilt yrkande om att riksdagen skall begära förslag till en skattepliktig vårdnadsersättning för alla familjer med barn upp till tre år (*yrkande 2*). Motionärerna yrkar också införande av möjlighet till kommunal vårdnadsersättning. Detta yrkande behandlas nedan (s. 9 f). I motionen anför bl. a. att centerpartiet formar sin politik för familjernas valfrihet och avvisar politiska pekpinnar om familjernas val och prioriteringar. Motionärerna anför närmare om vårdnadsersättningen att denna bör införas fr. o. m. den 1 januari 1988 för alla familjer med barn i förskoleåldern och där ersättning enligt föräldraförsäkringen inte utgår. Ersättningen skall i skattehänseende och inom det sociala trygghetssystemet betraktas som inkomst av förvärvsarbete. Ersättningen skall i normalfallet utgå till den förälder som har lägst inkomst. Ersättningen skall enligt motionen sättas till 100 kr. över basbeloppet.

Imotion So617 av Gösta Andersson och Agne Hansson (båda c) anknyts till det förslag om vårdnadsersättning som framläggs i motion So609. Motionärerna hänvisar till de stora skillnader i samhällsstöd som finns mellan familjer som får kommunal barnomsorg och de som inte får sådan omsorg. Rättvisa kan enligt motionärerna uppnås endast genom en statlig vårdnadsersättning som går till alla barnfamiljer. Vad som anförts i motionen angående en rättvisare familjepolitik och en statlig vårdnadsersättning till alla småbarnsföräldrar föreslås riksdagen ge regeringen till känna.

Imotion So615 av Alf Svensson (c) begärs också förslag om vårdnadsersättning. Motionären yrkar att riksdagen skall begära förslag till vårdlön för familjer med barn i förskoleåldern att införas från den 1 januari 1988 (*yrkande 4*). Vårdlönen bör enligt motionären vara beskattad och utgå med 10 % av basbeloppet per månad. Full vårdlön skall utgå för det första barnet, hälften för följande barn. I samma motion (*yrkande 3*) hemställs att riksdagen skall begära förslag till förbättringar av de ensamstående situation i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionären anser att den vårdlön som föreslås i motionen bör kunna utgå efter särskild prövning till ensamstående föräldrar med två eller flera barn under 12 år. Full vårdlön bör då komma i fråga för samtliga barn under 12 år.

Utskottet gör följande överväganden.

Den av riksdagen våren 1986 beslutade barnbidragshöjningen trädde i kraft den 1 januari 1987 och barnbidraget utgår i dag med 485 kr. per månad och barn. Fr. o. m. det tredje barnet utgår flerbarnstillägg, vilket i budgetpropositionen föreslås höjt fr. o. m. den 1 januari 1988 såvitt avser bidraget för det fjärde och vart och ett av de därefter kommande barnen. Flerbarnstillägget ändras som anförts i propositionen (s. 37) i samband med att det statliga bostadsbidraget avvecklas fr. o. m. det fjärde barnet. Motivet för den samlade förändringen är i första hand att minska de kraftiga samlade marginaleffekter av skatt och bostadsbidrag som kan uppstå för de här berörda familjerna. Utskottet konstaterar att barnbidragets roll som den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna härigenom betonas ytterligare.

Behovet av ett fortsatt översyns- och reformarbete på familjepolitikens område kvarstår emellertid. Utgångspunkten bör som utskottet tidigare understrukit vara att olika åtgärder skall komplettera varandra så att de tillsammans leder till en rättvis fördelning av samhällets stöd och därmed en utjämning mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer samt mellan olika inkomstskikt. Som utskottet tidigare många gånger framhållit måste detta arbete bedrivas förutsättningslöst och med öppenhet för nya lösningar eller kombinationer av lösningar. Utskottet avstyrker därför motionerna So603 (m), So609 (c) yrkande 1, So626 (m), So632 (m) yrkande 1 och So639 (fp) yrkande 1.

När det gäller de olika förslagen om införande av vårdnadsersättning har utskottet vid tidigare behandling av motsvarande yrkanden erinrat om sin principiella ståndpunkt att det fortsatta översynsarbetet på familjepolitikens område bör bedrivas förutsättningslöst och inte bindas av några i förväg gjorda uttalanden från riksdagens sida. Utskottet har därför naturligen inte kunnat ställa sig bakom konkreta förslag om vårdnadsersättning. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Motionsförslagen skiljer sig dessutom, som utskottet tidigare framhållit, bl. a. i fråga om vårdnadsersättningens belopp och om ersättningen skall anses ge kompensation för en arbetsinsats, och därmed vara skattepliktig, eller skattefri och neutral till hur föräldrarna ordnar omsorgen om sina barn. Konsekvenserna av de olika förslagen är därför svåra att överblicka. Alla de framlagda förslagen innebär en låg ersättning för den förälder som väljer att sköta sina barn i hemmet. Enligt utskottets mening ter sig en utbyggnad av föräldraförsäkringen med inbyggd garantinivå som en mera framkomlig väg för att ge barn och föräldrar mer tid med varandra under de viktiga första åren i barnets liv. Utskottet, som utgår från att föräldraförsäkringen omfattas av regeringens fortsatta arbete med de familjepolitiska frågorna, anser alltså inte att det finns skäl för något uttalande från riksdagens sida.

Utskottet avstyrker således motionerna So609 (c) yrkande 2, So610 (m) yrkande 1, So615 (c) yrkandena 3 och 4, So617 (c) och So638 (fp).

Kommunal vårdnadsersättning m. m.

Frågan om kommunernas möjlighet att genom kommunal vårdnadsersättning eller genom socialbidrag ge ekonomiskt stöd till föräldrar som önskar avstå från förvärvsarbete för att själva vårda sina barn behandlas i två motioner (m resp. c).

I *motion So609 av Olof Johansson m. fl.* (c) yrkas att riksdagen skall begära förslag om sådan ändring av kommunallagen att det blir förenligt med den kommunala kompetensen att i en kommun införa vårdnadsersättning (*yrkande 4*). Motionärerna anför att det inom en rad kommuner tas initiativ för att lokalt skapa en vårdnadsersättning. Dessa initiativ skall ses som ett resultat av en bred och entydig folklig opinion för rättvisa mellan olika barnfamiljer när det gäller omsorgen om små barn. Kommunen skall enligt motionärerna ha möjlighet att direkt betala ut vårdnadsersättning. Om detta förutsätter en ändring av kommunallagen bör det ske.

I motion So610 av Carl Bildt m. fl. (m) yrkas att riksdagen skall begära skyndsamt förslag till sådan ändring av socialtjänstlagen att där klart framgår att vård av egna barn skall betraktas som jämbördigt med förvärvsarbete (yrkande 10). Motionärerna anför att erfarenheten av socialtjänstlagen är att socialnämnderna vägrar att betala ut socialbidrag åt familjer där en förälder frivilligt tar hand om barnen. Vidare påpekas att regeringsrätten också har beslutat att socialtjänstlagens stadgande om bistånd inte ger en småbarnsförälder rätt att uppbära socialbidrag för att själv kunna ta hand om sina barn. Motionärerna kritiserar att en hemarbetande förälder som inte ställt sig i daghems- och arbetslöshetskö skall anses "frivilligt avhålla sig från att arbeta" trots att vederbörande utför ett arbete som på daghem skulle kosta över 100 000 kr. för två barn. Motionärerna anför att socialbidrag alltid är en nödlösning, men när behov därav trots allt uppstår vård av egna barn bör jämföras med motsvarande förvärvsarbete.

Motionsyrkanden om införande av möjlighet att utge kommunal vårdnadsersättning har ett flertal gånger behandlats av konstitutionsutskottet, bl. a. i betänkandet KU 1985/86:15 (s. 48) där utskottet upplyste (s. 18) att regeringen den 12 december 1985 beslutat att inte vidta någon åtgärd med anledning av framställningar från sex kommuner om att regeringen skulle verka för en lagändring som gör det möjligt för en kommun att införa vårdnadsersättning för vård av egna barn. Konstitutionsutskottet har avstyrkt de behandlade motionsyrkandena.

Frågor om möjlighet till kommunal vårdnadsersättning och om rätt till socialbidrag vid vård av egna barn behandlades vidare av socialutskottet under föregående riksmöte (SoU 1985/86:28).

Beträffande det under föregående riksmöte framställda yrkandet (c) om möjlighet till kommunal vårdnadsersättning, som i sak överensstämmer med nu behandlat yrkande (c) i samma fråga, uppfattade utskottet förslaget som närmast syftande till att kompensera föräldrar som inte åtnjuter kommunal barnomsorg. Utskottet erinrade med anledning av detta om att riksdagen hösten 1985 ställde sig bakom förslagen i proposition 1984/85:209 om förskola för alla barn, som innebar att man slog fast principen om alla barns rätt att fr. o. m. ett och ett halvt års ålder och fram till skolstarten delta i en förskoleverksamhet. Utskottet anförde vidare följande (s. 12–13).

Enligt utskottets mening skulle en möjlighet för kommunerna att utge en kommunal vårdnadsersättning kunna få den effekten att vissa kommuner föredrog detta framför att bygga ut barnomsorgen. Detta skulle motverka förverkligandet av en förskola för alla barn och dessutom försvåra arbetet för kvinnors jämställdhet. Utskottet, som tidigare uttalat att det är angeläget att den planerade utbyggnaden av barnomsorgen kommer till stånd (SoU 1985/86:5 s. 8), kan av dessa skäl inte ställa sig bakom förslaget om möjlighet till kommunal vårdnadsersättning.

Utskottet anser inte att något framkommit som motiverar ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför motion So609 (c) yrkande 4.

Frågan om rätt till socialbidrag vid vård av egna barn har behandlats av såväl 1984/85 som 1985/86 års riksmöten. I sitt betänkande SoU 1984/85:18 (s. 7 f.)

redovisade utskottet bl.a. vissa uttalanden som gjorts av riksdagen i samband med socialtjänstlagens tillkomst, innehållet i socialstyrelsens allmänna råd på området, samt slutligen innehållet i regeringsrättens år 1985 meddelade dom varigenom domstolen avslog begäran om bistånd i form av socialbidrag i det fall plats anvisats inom kommunens barnomsorg och modern därför varit oförhindrad att söka arbete. Utskottet som av avstyrkte motionen anförde följande.

Utskottet konstaterar för sin del att riksdagens enhälliga uttalanden i samband med socialtjänstlagens tillkomst utgår från synen att den som själv kan försörja sig genom eget arbete inte bör ha rätt till socialbidrag. Utskottet anser detta vara en naturlig utgångspunkt även för bedömningen av sådana fall som motionärerna tar upp. Den som inte har ett arbete bör således i vart fall stå till arbetsmarknadens förfogande. Utskottet konstaterar att regeringsrättens prejudicerande avgörande går i samma riktning. I den mån det i ett enskilt fall finns särskilda omständigheter som motiverar rätt till bistånd trots att den sökande inte vill ställa sig till arbetsmarknadens förfogande finns möjlighet att efter prövning ändå låta socialbidrag utgå.

Utskottet kan således inte acceptera synsättet att var och en som har barn skall kunna välja att avstå från förvärvsarbete för att – om inkomsterna då inte räcker till – i stället få socialbidrag. I första hand måste den enskilda människan själv ta ansvar för sitt liv och efter förmåga försöka försörja sig och sin familj. Socialbidraget bör, som framhölls då socialtjänstlagen antogs, vara en sista resurs för att trygga den enskildes försörjning när andra möjligheter tryter. Utskottet kan inte gå med på att socialbidraget skall användas som ett medel för att förverkliga allmänna familjepolitiska mål, som motionsförslaget syftar till.

Enligt utskottets uppfattning har ingenting framförts som motiverar en omprövning av det tidigare ställningstagandet. Utskottet vidhåller alltså sin uppfattning i frågan och avstyrker motion So610 (m) yrkande 10.

Rätten att uppbära barnbidrag

Rätten att uppbära barnbidrag tillkommer enligt 4 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad och sammanbor med båda föräldrarna, barnets moder eller i vissa fall dess fader. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet men detta varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, tillkommer rätten att uppbära barnbidraget den förälder som barnet bor hos. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära barnbidraget den som har vårdnaden om barnet.

Sedan den 1 januari 1987 utgår allmänt barnbidrag per månad (2 § lagen om allmänna barnbidrag i lydelse enligt SFS 1986:382). Den tidigare kvartalsanknyttningen har i huvudsak slopats.

I motion So601 (delvis) av Bengt Silfverstrand och Birthe Sörestedt (båda (s) yrkas, såvitt nu är i fråga, att regeringen begär förslag om ändrade utbetalningsregler för barnbidrag vid fall av byte av vårdnadshavare. Motionärerna påpekar att så länge dom inte fallit i ett vårdnadsmål betalas barnbidrag ut till den juridiske vårdnadshavaren. Detta kan för särskilt studerande och låginkomsttagare innebära ekonomiska problem. Motionä-

rerna anser att en lösning kan vara att byte av vårdnadshavare obligatoriskt skall anmälas till försäkringskassan, som därefter kan innehålla bidragen till dess domstolen avgjort vårdnadsmålet, varefter bidragen kan betalas ut retroaktivt.

Ett liknande motionsyrkande behandlades av utskottet i betänkande SoU 1984/85:18 s. 10–11. Det då behandlade yrkandet avsåg att möjlighet skulle skapas att byta betalningsmottagare för barnbidraget under löpande kvartal, så att den som har vårdnaden om barnet den första i varje månad också har rätt att uppbära barnbidraget. Utskottet uttalade då att den förändring som efterlystes inte bara var en fråga om betalningsmottagare utan också gällde frågan om vilka förhållanden som skall läggas till grund för bedömningen av rätten till bidrag. Utskottet erinrade också om att beräkningen av flerbarnstillägg utgör en särskild komplikation, då storleken av flerbarnstillägget påverkas av hur många barn som anses bosatta hos föräldrarna.

För barn som sammanbor med endast den ene av sina föräldrar gäller att rätten att uppbära barnbidrag tillkommer den föräldern, antingen därför att föräldern är ensam vårdnadshavare för barnet eller därför att föräldrar som har gemensam vårdnad om barnet har anmält att bidraget skall tillkomma den förälder som barnet bor hos. Om föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn bestämmer att barnet skall byta faktisk vårdnadshavare, ankommer det på föräldrarna att anmäla detta till försäkringskassan, varefter rätten att uppbära barnbidrag övergår till den förälder hos vilken barnet bor. I de fall frågan om vårdnaden om ett barn skall avgöras av domstol torde den faktiska vårdnaden i de flesta fall utövas av den juridiske vårdnadshavaren intill dess lagakraftvägande dom i vårdnadsmålet föreligger. Barnbidraget tillkommer också den juridiske vårdnadshavaren. I de fall den faktiska vårdnaden övergått från den ena föräldern till den andra innan dom i målet fallit uppstår olika ekonomiska problem, som måste lösas föräldrarna emellan, t. ex. i fråga om vars och ens bidrag till kostnaderna för barnets underhåll under mellantiden. Enligt utskottets mening är det knappast möjligt för försäkringskassan att få kännedom om eller bedöma alla de omständigheter som i så fall bör beaktas. Ett innehållande av bidraget, vilket föreslås i motionen, skulle dessutom innebära ett kännbart ekonomiskt avbräck för familjen, särskilt om det gäller flera barn. Utskottet anser alltså att frågor av detta slag i första hand måste lösas genom överenskommelse mellan föräldrarna. Föreligger tvist dem emellan, måste domen i målet avvaktas.

Utskottet vill i sammanhanget även peka på att frågan om rätten till barnbidrag fr. o. m. år 1987 bedöms per månad i stället för som tidigare per kvartal, varför en ändring av vårdnadshavare slår igenom betydligt snabbare än tidigare. De olägenheter som påtalas i motionen torde därigenom i praktiken minska i betydelse.

Utskottet är mot bakgrund av det anförda inte berett att förorda något riksdagens initiativ med anledning av motion So601 (s) i här aktuell del, vilken således avstyrks, såvitt nu är i fråga.

I motion So631 av Arne Kjörnsberg (s) hemställs att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbetalning av flerbarnstillägg. Motionären anför att om ett av tre eller flera barn är över 16 år utgår förlängt barnbidrag för barnet automatiskt om barnet fortfarande studerar på heltid. Flerbarnstillägg utgår däremot inte automatiskt i detta fall, utan framställan om sådant tillägg måste i detta fall göras till försäkringskassan. Enligt motionären är detta onödigt krångligt då försäkringskassan har de uppgifter som behövs för att bedöma om flerbarnstillägg skall utgå. Motionären anser att 2 b § lagen om allmänna barnbidrag bör ändras så att försäkringskassan får möjlighet att automatiskt betala ut flerbarnstillägg, även om det för något av barnen utgör förlängt barnbidrag.

Allmänna barnbidrag utgår för barn under 16 års ålder. Från den 1 januari 1983 utgår därutöver ett flerbarnstillägg med ett halvt barnbidrag per år till familjer med tre barn och med ytterligare ett barnbidrag för varje ytterligare barn. Fr. o. m. den 1 juli 1983 får även 16–19-åringar som studerar medräknas vid bedömningen av rätt till flerbarnstillägg.

I proposition 1982/83:88 om utformningen av ett flerbarnstillägg för studerande i åldern 16–19 år anfördes (s. 6) att reglerna om flerbarnstillägg för barn under 16 år i praktiken endast utgör särregler om barnbidragets storlek i familjer med tre barn eller fler. Vid en utvidgning av systemet att gälla också för elever över 16 år behövdes däremot enligt propositionsförslaget särskilda regler, eftersom man går utöver åldersramen för barnbidrag och kommer in på närliggande bidragssystems område. I propositionen angavs att samhörigheten mellan barn och föräldrar bör betonas genom att tillägget betalas ut till vårdnadshavaren. För att flerbarnstillägg för elever över 16 år skulle kunna utgå föreslogs vidare att det skulle krävas att den unge bor tillsammans med den bidragssökande. Vidare föreslogs att studerande som deltar i undervisning som omfattar kortare tid än åtta veckor eller deltidsundervisning inte skall inräknas i barnantalet. Detsamma föreslogs gälla studerande som uppbär återbetalningspliktiga studiemedel oberoende av föräldrarnas ekonomi eller som är gifta. Socialministern anförde i denna del slutligen (s. 7) att de olika regler för utvidgning av rätten till flerbarnstillägg som angivits i propositionen är av det slaget att försäkringskassorna inte automatiskt har tillgång till alla de uppgifter som behövs för att besluta i ärendena. Familjerna måste därför enligt propositionsförslaget i dessa fall anmäla att de önskar uppbära flerbarnstillägg.

Utskottet behandlade förslaget om utformningen av ett flerbarnstillägg för studerande i åldern 16–19 år i betänkandet SoU 1982/83:25 (s. 5–6) och tillstyrkte därmed förslaget. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Som socialministern anförde i samband med att rätt till flerbarnstillägg även för studerande i åldern 16–19 år infördes har försäkringskassorna inte automatiskt tillgång till alla de uppgifter som behövs för att kunna avgöra ärendena. Inte heller flerbarnstillägg för yngre barn kan alltid utbetalas automatiskt utan kräver anmälan från den enskilde (se 2 a § tredje och fjärde styckena). Även vissa ändringar i förhållandena som gör att flerbarnstillägg

skall minskas måste anmälas av den som uppbär bidraget (4 och 5 §§ barnbidragsförordningen/1986:386/). I sammanhanget kan också erinras om att 2 b § lagen om allmänna barnbidrag gäller studier i såväl grund- som gymnasieskolor, medan lagen om förlängt barnbidrag bara omfattar elever i grundskolan.

Utskottet anser det med hänsyn till nuvarande villkor för flerbarnstillägg inte möjligt att biträda motionsförslaget. Nuvarande ordning med anmälan i vissa fall synes alltså tills vidare få behållas. Utskottet avstyrker således motion So631 (s).

Barnbidrag för vissa utländska barn

I motion So618 av Nils T. Svensson och Margit Sandéhn (båda s) hemställs att riksdagen skall begära förslag till viss ändring i 4 § lagen om allmänna barnbidrag. Motionärerna anför att det inte är ovanligt att utländska barn bor i Sverige hos någon släkting, medan föräldrarna bor kvar i hemlandet. Dessa barn kan för närvarande inte få barnbidrag, trots att de är permanent bosatta i landet, då behörig betalningsmottagare saknas. Särskilt förordnad förmyndare kan normalt inte utses och förordnad god man kan enligt motionärerna inte söka och uppbära barnbidrag för barnet. För att åstadkomma lika rättigheter för i riket bosatta barn krävs enligt motionärerna en ändring i lagen om allmänna barnbidrag.

Allmänt barnbidrag utgår *dels* för barn som är svensk medborgare bosatt i riket, *dels* för här i riket bosatt barn som inte är svensk medborgare, om det fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket, eller barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket (1 §). Rätten att uppbära barnbidraget tillkommer enligt 4 § barnets moder eller i vissa fall dess fader. Om barnet står under gemensam vårdnad tillkommer barnbidraget den förälder barnet varaktigt bor hos. Står barnet inte under föräldrarnas vårdnad tillkommer barnbidraget den förordnade vårdnadshavaren. De som med socialnämndens tillstånd tagit emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det likställs med föräldrar. I fråga om barn som utan att adoptionssyfte föreligger är placerade i ett annat enskilt hem än vårdnadshavarens gäller att om socialnämnden ombesörjt placeringen barnbidraget på nämndens begäran kan betalas ut till den som fostrar barnet. Har barnet placerats privat får på motsvarande sätt den förälder eller vårdnadshavare som har rätt att uppbära barnbidraget begära att det i stället betalas ut till den som fostrar barnet.

Det angivna undantaget i lagen om allmänna barnbidrag för utländska fosterbarn vilka kommit hit i adoptionssyfte – de blivande adoptionsföräldrarna likställs som ovan nämnts med biologiska föräldrar – infördes genom en särskild lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1981 (prop. 1980/81:4, SoU 14). Det var då aldrig fråga om att införa en generell regel för utländska fosterbarn som vistas här utan sina föräldrar eller annan vårdnadshavare.

Utomnordiska barn måste ha uppehållstillstånd om de skall vistas här mer än tre månader.

I JO:s ämbetsberättelse för 1979/80 refereras ett ärende med tre utländska ungdomar som kommit till Sverige utan adoptionssyfte och utan att ha någon

som helst familjerättslig anknytning här. JO påpekade att deras rättsskydd var otillfredsställande och ansåg – i likhet med socialstyrelsen – behov föreligga av en översyn av den lagstiftning som reglerar de utländska barnens familjerättsliga ställning. Ärendet togs upp i ett par riksdagsmotioner, och frågan kom så småningom att anges i de tilläggsdirektiv som år 1982 gavs utredningen om barnens rätt (dir. 1982:25). De tilläggsdirektiv som gavs utredningen hösten 1984 (dir. 1984:34) innehåller ingen ändring därvidlag.

Utredningen avser att påbörja arbetet med bl. a. denna fråga inom kort och räknar med att arbetet skall vara avslutat till årsskiftet 1988/89.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande i sitt betänkande SoU 1984/85:18 (s. 11–13). Utskottet konstaterade inledningsvis att den grundläggande brist som gör att barnbidrag inte utgår i de aktuella fallen ligger i att ett minderårigt barn stadigvarande vistas i Sverige utan att ha någon vårdnadshavare här. Enligt utskottet kunde i de aktuella situationerna en fungerande lösning åstadkommas genom att socialnämnden själv beslutar om barnets placering, varefter barnbidraget på nämndens begäran betalas ut till den som fostrar barnet.

Då det gäller allmänna frågor om vårdnad och förmyndarskap för underårig kan erinras om innehållet i 42 § socialtjänstförordningen (1981:750), vari föreskrivs att socialnämnden skall göra framställning hos vederbörande domstol om det behöver vidtas någon åtgärd på detta område. Att förordna särskild förmyndare för sådana barn som nu är i fråga kan innebära svårigheter från internationellt privaträttslig synpunkt. Däremot kan god man utses för barnet, och denne kan företräda barnet bl. a. i ekonomiska frågor. Huruvida god man även kan begära och uppbära barnbidrag för barnet är för närvarande inte fullt klarlagt. Enligt vad utskottet erfarit kommer denna fråga emellertid att behandlas i den proposition med anledning av förmyndarskapsutredningens delbetänkande God man och förvaltare (SOU 1986:50), som kommer att föreläggas riksdagen under hösten 1987.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att de utländska barnens rättsliga ställning är föremål för utredning och överväganden. Frågan om god mans behörighet i fråga om barnbidrag kommer inom kort att tas upp i en proposition till riksdagen. Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående arbetet avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion So618 (s).

Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse

Riksdagen beslutade i december 1984 att 1 § i lagen om allmänna barnbidrag skulle ändras på så sätt att det fr. o. m. år 1985 gäller en principiell ettårsgräns för barnbidrag under vistelse utomlands (prop. 1984/85:39, SoU 6). Om vistelsen är avsedd att vara längre tid än ett år skall alltså barnbidrag inte utgå. För barn till statligt anställda som utför arbete utomlands gäller ingen tidsbegränsning. För barn till svenska missionärer och präster gäller liksom tidigare en treårsgräns, vilket före lagändringen gällde som allmän huvudregel.

Utskottet har tidigare behandlat motionsförslag om utsträckt rätt till barnbidrag för barn till alla som är anställda av svenska kyrkan, svenska

trossamfund eller till sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

SoU 1986/87:34

Utskottet anförde i betänkandet SoU 1984/85:6 att det delade åsikten att det är önskvärt att likställa olika typer av ideellt biståndsarbete, så att samma förmåner kommer att utgå till alla som är anställda av ett svenskt trossamfund eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet i utvecklingsländer. Det viktiga var dock enligt utskottet att möjligheterna att bedriva ideellt biståndsarbete inte försämrades. Om detta krav tillgodosågs i form av särskilda undantagsregler i lagen om allmänna barnbidrag eller i form av ekonomisk kompensation i annan ordning var enligt utskottet mera en praktisk fråga. Utskottet ansåg för sin del den i propositionen föreslagna linjen – dvs. utbetalning av motsvarande bidrag genom SIDA – vara den enklaste och mest lättillämpade lösningen.

I betänkande SoU 1985/86:28 (s. 16) ansåg utskottet att ingenting nytt hade framkommit som skulle motivera en omprövning av riksdagens tidigare ställningstagande i denna fråga. Utskottet hänvisade vidare till sitt uttalande i betänkande SoU 1984/85:18 att erfarenheterna får utvisa om det finns skäl att överväga andra lagtekniska lösningar för att inte försvåra det ideella biståndsarbetet. Avslutningsvis förutsatte utskottet att regeringen följer tillämpningen av nu aktuella regler och om så skulle visa sig motiverat tar initiativ till lämpliga åtgärder. Med detta avstyrktes då behandlade motioner.

I *motion So606 av Ann-Cathrine Haglund och Göte Jonsson (båda m)* yrkas att riksdagen skall begära förslag till sådan ändring i 1 § lagen om allmänna barnbidrag att treårsgränsen kommer att gälla för alla som är anställda av svenska kyrkan, svenskt trossamfund eller till sådant samfund knutet organ eller av svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. I denna motion anfördes bl. a. att missionsarbete och ideellt biståndsarbete företer betydande likheter vad gäller såväl arbetsinnehåll som organisationsbakgrund. Det är därför önskvärt att likställa olika typer av ideellt biståndsarbete. De volontärbidrag som administreras av SIDA utjämnar inte de ekonomiska skillnaderna. Motionärerna anser därför att den tidigare treårsgränsen för barnbidrag vid utlandsvistelse bör utsträckas att gälla inte bara barn till präster och missionärer utan även barn till andra personer anställda av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund eller till ett sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

I *motion So635 av Ingemar Eliasson (fp)* yrkas att lagen om allmänna barnbidrag skall ändras så att det i tiden obegränsade undantag som för närvarande gäller för barn till statligt anställda som utför arbete utomlands utsträcks att gälla även medföljande barn till utlandsstationerade präster, missionärer och biståndsarbetare m. fl. Samhället bör enligt motionärens mening inta en positiv inställning till det biståndsarbete som bedrivs av ideella organisationer och ändra de gällande reglerna som skapar besvärliga gränsdragningsproblem.

Utskottet underströk då nuvarande regler infördes att det viktiga var att möjligheterna att bedriva ideellt biståndsarbete inte försämrades. Om detta krav tillgodosågs genom särskilda undantagsregler i lagen om allmänna barnbidrag eller i form av ekonomisk kompensation i annan ordning var

enligt utskottet mera en praktisk fråga. Bidrag motsvarande barnbidraget utgår från SIDA till organisationer som sänder ut biståndsarbetare med volontärbidrag i den utsträckning biståndsarbetarna medför barnbidragsberättigade barn.

Utskottet har vid tidigare behandling av frågan om barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse förutsatt att regeringen följer tillämpningen av reglerna och om så skulle visa sig motiverat tar initiativ till lämpliga åtgärder.

Socialförsäkringsutskottet behandlade i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1986/87:5 motioner rörande rätten till sjuk- och föräldrapenning för volontärer som återvänder till Sverige efter viss tids utlandstjänstgöring. Utskottet förordade att en kartläggning skulle genomföras av vilka möjliga åtgärder som kan vidtas för att förbättra de hemvändande volontärernas sociala skydd. Vad utskottet anfört gavs regeringen till känna. I betänkande SfU 1986/87:17 behandlades på nytt motioner om rätt till föräldrapenning efter arbete utomlands. Då frågan rymdes inom den av utskottet tidigare begärda kartläggningen ansåg utskottet att motionerna inte behövde föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Socialutskottet förutsätter att regeringen vid den ovan nämnda kartläggningen också beaktar frågan om barnbidrag för de berörda gruppernas barn. Någon riksdagens åtgärd med anledning av de nu aktuella motionerna erfordras därför enligt utskottets mening inte. Utskottet avstyrker motion So606 (m) och motion So635 (fp).

Flerbarnstilläggets storlek

I propositionen föreslås att bestämmelserna om flerbarnstillägg ändras fr. o. m. den 1 januari 1988 så att för det fjärde och de därefter kommande barnen i varje familj lämnas ett flerbarnstillägg som motsvarar 160 % av ett helt barnbidrag. (2 a § i förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna barnbidrag).

Som utskottet nämnde ovan (s. 5) är bakgrunden till förslaget bostadsministerns tidigare framlagda förslag att avveckla det statliga bostadsbidraget fr. o. m. det fjärde barnet.

I *motion So615 av Alf Svensson (c)* föreslås – under förutsättning av riksdagens bifall till bostadsministerns förslag – att barnbidraget fr. o. m. det fjärde barnet skall utgå med 2,5 gånger barnbidraget för det fjärde barnet (*yrkande 5*).

Bostadsutskottet tillstyrkte i betänkande BoU 1986/87:10 enhälligt bifall till förslaget att det statliga bostadsbidraget skall ges den utformning som förordas i propositionen, vilket bl. a. innebär att det statliga bostadsbidraget avvecklas fr. o. m. det fjärde barnet. Betänkandet återförvisades den 30 april av riksdagen till utskottet för förnyad behandling. Bostadsutskottet har i betänkande BoU 1986/87:20 vidhållit vad det tidigare anfört i frågan om det statliga bostadsbidraget.

Flerbarnstillägg för det fjärde och de därefter kommande barnen har hittills utgått med 100 % av ett helt barnbidrag. Enligt förslaget i propositionen skall flerbarnstillägg fr. o. m. det fjärde barnet utgå med 160 % av ett helt barnbidrag. Detta innebär en ökning i förhållande till nuvarande regler

med 3 492 kr. per barn och år vilket är ett något förhöjt belopp jämfört med bostadsbidraget. Som framhålls i propositionen (s. 37) innebär förändringen en rejäl förbättring för den begränsade grupp familjer med fyra eller flera barn som i dag inte har något statligt bostadsbidrag eller bara har ett reducerat bidrag.

Utskottet konstaterar att den i budgetpropositionen föreslagna höjningen av flerbarnstillägget för det fjärde och därefter kommande barn kompenserar de berörda barnfamiljerna fullt ut för det minskade bostadsbidraget. Utskottet ser därför inte anledning att av detta skäl höja flerbarnstillägget mer än regeringen föreslår. Frågan om ytterligare förbättringar av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna får bedömas i ett vidare sammanhang. Utskottet avstyrker sålunda yrkande 5 i motion So615 (c).

När det gäller förslaget i propositionen konstaterar utskottet som nämnts att detta fullt ut kompenserar de berörda barnfamiljerna för det minskade bostadsbidraget. Motivet för förändringen är enligt propositionen att minska de kraftiga samlade marginaleffekterna av skatt och bostadsbidrag som kan uppstå för de berörda familjerna. Detta ser utskottet som positivt. Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag till ändring av 2 a § lagen om allmänna barnbidrag.

Utskottet har ingen erinran mot den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen.

Bidragsförskott m. m.

I budgetpropositionen (s. 40) föreslås att riksdagen till C 4. Bidragsförskott för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 745 000 000 kr. Bidragsförskott utgår för barn som endast en av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Bidragsförskott kan också utgå när föräldrarna har gemensam vårdnad. Fram till den 1 januari 1985 gällde 18 år som allmän åldersgräns för bidragsförskott. Från den tidpunkten kan bidragsförskott utgå också för studerande barn i åldern 18–20 år. De bidragsberättigade barnen garanteras ett generellt ekonomiskt bidrag, som för tid fr. o. m. den 1 februari 1987 i regel motsvarar 40 % av basbeloppet.

I motion So637 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs att riksdagen vid behandlingen av proposition 1986/87:100 bil. 7 under förutsättning av bifall till yrkande 1 i motion 1986/87:Sf348 beslutar att för budgetåret 1987/88 under anslaget C 4. Bidragsförskott anvisa 1 715 000 000 kr. Motionärerna hemställer i motion Sf348 att förslaget om lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. avslås.

Socialförsäkringsutskottet hemställde i betänkande SfU 1986/87:10 att riksdagen skulle bifalla förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet och avslå motion Sf348 yrkande 1. Riksdagen följde utskottet (rskr. 175).

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion So637 (m) och tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

I motion So612 av Lars Hedfors och Kjell Nilsson (båda s) hemställs att motionen överlämnas till utredningen om en översyn av reglerna för

underhållsbidrag och bidragsförskott för beaktande. Motionärerna anför att enligt gällande bestämmelser krävs för rätt till förlängt bidragsförskott bl. a. att barnet varaktigt bor tillsammans med någon som var vårdnadshavare för barnet när det fyllde 18 år. Syftet med reformen var att förstärka ensamföräldrarnas familjeekonomi. Motionärerna påpekar att om förmyndaren inte haft barnet boende hos sig utan barnet har varit familjehemsplacerat kan förlängt bidragsförskott för studerande enligt gällande regler inte utgå för den unge. Eftersom bakgrunden till reformen bl. a. var att underlätta fortsatta gymnasiestudier efter 18-årsåldern anser motionärerna det rimligt och angeläget att även den grupp 18-åringar som haft särskilt förordnad förmyndare och varit familjehemsplacerade skall omfattas av rätten till förlängt bidragsförskott för studerande.

Utformningen av reglerna för förlängt bidragsförskott diskuterades i proposition 1984/85:39 om utformningen av det ökade stödet till barnfamiljerna (prop. s. 15 f.). När det gällde frågan om vilka unga som skulle omfattas av det förlängda bidragsförskottet anförde socialministern bl. a. att syftet med reformen borde vara att förstärka ensamföräldrarnas familjeekonomi. Reglerna borde dessutom i så stor utsträckning som möjligt anknyta till de regler som gällde för bidragsförskott. Det sistnämnda innebar bl. a. att de grupper av barn som stod utanför rätten till bidragsförskott före 18 års ålder, t. ex. för att de flyttat ifrån föräldrarna, inte heller skulle omfattas av rätten till förlängt bidragsförskott. Sammantaget ansåg socialministern att det föreslagna förlängda bidragsförskottet borde kunna utgå för de barn som bor ihop med den ene av sina föräldrar eller bor kvar hos den som var vårdnadshavare när barnet fyllde 18 år.

I propositionen framhölls också (s. 30) att det inte är barnet utan den förälder eller tidigare vårdnadshavare som barnet bor ihop med som äger rätten att uppbära det förlängda bidragsförskottet.

Utskottet konstaterar att det förlängda bidragsförskottet syftar till att ge en förstärkning av ensamföräldrarnas familjeekonomi och inte utgör ett studiestöd riktat till den unge. Föräldrarnas skyldighet enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken att bidra till barnets underhåll kvarstår dock i princip fram till dess barnet fyller 21 år om barnet inte dessförinnan avslutat sin skolgång eller definitivt avbrutit studierna.

Som motionärerna påpekar har statsrådet Lindqvist den 12 mars detta år tillsatt en utredning med uppgift att se över reglerna för underhållsbidrag till barn och bidragsförskott (dir. 1986:30). Utredningen skall förutsättningslöst pröva dessa regler. I direktiven anges även att utredningen skall ha möjlighet att behandla bl. a. de delar av det familjeekonomiska stödsystemet som direkt berör ensamföräldrarna och de underhållsskyldiga. Utskottet förutsätter därför att utredningen behandlar även reglerna för förlängt bidragsförskott. Mot bakgrund härav anser utskottet något riksdagsinitiativ av det slag som föreslås i motionen obehövligt och avstyrker motion So612 (s).

I den ovan (s. 10 f.) behandlade *motionen So601 (delvis) av Bengt Silfverstrand och Birthe Sörestedt (båda s)* tas också upp frågan om ändrade utbetalningsregler för bidragsförskott vid fall av byte av vårdnadshavare. Motionärerna anser som ovan framgått, att nuvarande regler om utbetalning

av bl. a. bidragsförskott fungerar otillfredsställande när ett barn flyttar till den underhållsskyldige föräldern, som därefter ansöker om överflyttning av vårdnaden till sig. I motionen nämns bl. a. möjligheten att innehålla utgående bidrag till dess vårdnadsfrågan lösts och därefter utbetala det retroaktivt till den utsedde vårdnadshavaren.

Enligt 1 § lagen (1964:143) om bidragsförskott lämnas bidragsförskott i förhållande till förälder som inte har vårdnaden i de fall ingen av föräldrarna eller endast en av dem har vårdnaden av barnet. Om båda föräldrarna har vårdnaden gemensamt men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, lämnas bidragsförskott i förhållande till den andra föräldern. Enligt 15 § samma lag inträder försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag i den mån bidragsförskottet svarar mot fastställt underhållsbidrag. Enligt 16 § skall underhållsbidraget som belöper på förskott erläggas till försäkringskassan.

Utskottet konstaterar att reglerna om bidragsförskott har ett starkt samband med reglerna om underhållsbidrag i 7 kap. föräldrabalken. Rätten kan förordna tillfälligt om såväl vårdnad som underhållsbidrag i avvaktan på lagakraftvunnen dom (6 kap. 20 § resp. 7 kap. 15 § FB). Utskottet, som vill erinra om att i direktiven till den nya utredningen om bidragsförskott och underhållsbidrag särskilt nämns frågorna om underhållsbidragets anpassning till ändrade förhållanden och om administrationen av underhållsbidrag och bidragsförskott, anser inte att riksdagen i nuläget bör överväga regelförändringar av det slag som föreslås i motionen. Denna avstyrks således såvitt nu är i fråga (motion So601 (s), delvis).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande det familjepolitiska reformarbetet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So603, motion 1986/87:So609 yrkande 1, motion 1986/87:So626, motion 1986/87:So632 yrkande 1, motion 1986/87:So639 yrkande 1,
2. *beträffande införande av vårdnadsersättning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So609 yrkande 2, motion 1986/87:So610 yrkande 1, motion 1986/87:So615 yrkandena 3 och 4, motion 1986/87:So617 och motion 1986/87:So638,
3. *beträffande möjlighet till kommunal vårdnadsersättning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So609 yrkande 4,
4. *beträffande socialbidrag vid vård av egna barn*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So610 yrkande 10,
5. *beträffande rätten att uppbära barnbidrag*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So601 delvis,
6. *beträffande utbetalning av flerbarnstillägg*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So631,
7. *beträffande barnbidrag för vissa utländska barn*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So618,
8. *beträffande barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So606 och motion 1986/87:So635,

9. beträffande *flerbarnstilläggets storlek*
att riksdagen med avslag på motion 1986/87:So615 yrkande 5 antas i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

10. beträffande *medelsanvisning till Allmänna barnbidrag*
att riksdagen till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 10 100 000 000 kr.,

11. beträffande *medelsanvisning till Bidragsförskott*
att riksdagen med avslag på motion 1986/87:So637 till *Bidragsförskott* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 745 000 000 kr.,

12. beträffande *rätten till förlängt bidragsförskott*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So612.

13. beträffande *rätten att uppbära bidragsförskott*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So601 delvis.

14. beträffande *medelsanvisningen till bidrag till vissa adoptivbarn*
att riksdagen till *Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 5 600 000 kr.

Stockholm den 12 maj 1987

På socialutskottets vägnar

Evert Svensson

Närvarande: Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Ingvar Eriksson (m), Erik Janson (s), Claes Rensfeldt (s) och Göran Ericsson (m).

Reservationer

1. Det familjepolitiska reformarbetet (mom. 1 i hemställan)

av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Ingvar Eriksson (m) och Göran Ericsson (m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet som börjar på s. 7 med "Den av riksdagen" och som slutar på s. 8 med "So639 (fp) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I och med den första trepartiregeringens tillträde 1976 påbörjades en viktig kursomläggning i familjepolitiken i syfte att öka valfriheten för familjerna och skapa bättre förutsättningar för barnens trygghet.

Under de borgerliga regeringsåren vidtogs bl. a. följande åtgärder:

- En *rätt till ledighet för vård av barn* infördes. Föräldrar fick härigenom möjlighet att förkorta sin arbetstid till normalt sex timmer per dag. Föräldrar med barn under ett och ett halvt år gavs vidare rätt till hel tjänstledighet från arbetet.

- *Föräldraförsäkringen* byggdes ut från sju till tolv månader, varav de första nio ersätts enligt inkomstbortfallsprincipen och de tre sista med ett garantibelopp.
- *Barnbidraget* höjdes från 1 800 kr. till 3 000 kr. per barn.
- Ett *flerbarnstillägg* infördes som innebar att barnbidraget fr. o. m. det tredje barnet utgår med ett med 50 % förhöjt belopp.
- *Allmän föräldrautbildning* i samband med barnets födelse genomfördes, och rätt till ledighet från arbetet för sådan utbildning infördes.
- Män fick rätt till tio dagars *ledighet i samband med barns födelse*.
- Rätten till *ersättning och ledighet vid barns sjukdom* utsträcktes till 60 dagar per barn och år.
- *Aga av barn* förbjöds i lag.
- Genom en fortsatt utbyggnad av den *kommunala barnomsorgen* fördubblades antalet daghemsplatser från 81 100 år 1976 till 163 500 år 1982. Samtidigt ökade antalet platser för förskolebarn i familjedaghem från 59 200 till 97 000.
- Genom en kraftfull satsning på *omsorgen av skolbarn i åldern 7–12 år* ökades antalet platser i fritidshem och familjedaghem från 50 000 år 1976 till 104 400 år 1982.

De åtgärder som vidtagits sedan regeringsskiftet 1982 vittnar om ett försvagat intresse för familjepolitiken och en snävare syn på andra former av barnomsorg än heltidstillsyn i kommunala daghem.

Enligt utskottets mening behövs nu åter en kursomläggning. Det familjepolitiska reformarbetet måste utgå från en helhetssyn och utformas utifrån vissa övergripande mål och principer. Familjen är samhällets hörnsten, och de viktigaste delarna i barnens uppfostran ges i familjen. Brister i detta avseende kan aldrig helt uppvägas av fostran och utbildning utanför familjen.

Föräldrarna har det grundläggande ansvaret för barnens uppfostran. Samhällets familjepolitik skall underlätta för föräldrarna att ta och bära detta ansvar.

Familjepolitiken måste utformas så att den kan tillgodose skilda familjers olika önskemål och behov. Det är föräldrarna som skall avgöra vilken omsorg och tillsyn man vill ge barnen. Samhällets stöd till barnfamiljerna bör baseras på valfrihet. Föräldrarna bör ges bättre möjligheter att välja form av tillsyn.

Familjerna skall ha möjlighet att välja mellan många skilda alternativ, så att de i olika stadier av sitt liv skall kunna välja den livsform, arbetsfördelning och barnomsorg som passar just då. Oavsett om föräldrarna förvärsarbetar eller inte och oavsett om de har få eller många barn skall de kunna välja den lösning som passar barnen bäst och som ger föräldrarna trygghet för barnen.

Barnen är vår framtid. Alla barn har rätt till en trygg uppväxt. Samhällets familjepolitik måste sätta barnen och deras bästa i centrum. Det är i första hand föräldrarna som har ansvaret för sina barn och deras uppväxtvillkor. Barnens och föräldrarnas behov av mer tid för varandra är en viktig grundprincip för familjepolitiken.

I nuvarande skattesystem tas ingen hänsyn till hur många som skall leva av familjeinkomsten vid beskattningen. Skattesystemet måste därför vägas in i

den samlade familjepolitiken och ta hänsyn till försörjningsbördan. Möjlighet måste finnas även för barnfamiljer med bara en inkomst att leva på denna jämte barnbidrag och flerbarnstillägg. Barn- och familjestödet är svåröverskådligt och i vissa delar styrande och direkt orättvist med i vissa fall oacceptabla marginaleffekter som följd. Vägledande för en översyn bör vara kraven på rättvisa, valfrihet och effektivitet.

Familjepolitiken måste utgå från den självklara förutsättningen att föräldrarna bäst vet vilken omsorgsform som bäst passar deras barn. Vård av barn måste därför alltid betraktas som en lika värdefull uppgift oberoende av om den utförs av föräldrarna själva eller av privata eller kommunala ersättare. Införandet av någon form av vårdnadsersättning skulle underlätta familjernas valfrihet.

Det samhälleliga stödet till barnomsorgen måste också utformas så att det ugår lika för olika former av barnomsorg.

I sammanfattning bör principerna för den fortsatta familjepolitiken vara följande:

- Föräldrarna har huvudansvaret för barnen, och familjen är basen för barnens uppfostran.
- Familjepolitiken skall syfta till att ge barnen en trygg uppväxt, öka valfriheten och främja jämställdheten.
- Skattesystemet skall utformas så att hänsyn tas till försörjningsbördan varvid särskilt beaktas ensamförsörjarfamiljerna.
- Reformeringen av det fortsatta familjestödet måste inriktas på att mildra marginaleffekterna för barnfamiljerna.
- Reformen skall innefatta ändring av stödet till olika former av barntillsyn så att familjernas valfrihet förbättras och alternativa barnomsorger stimuleras. Vård av egna barn skall underlättas om familjen väljer detta framför att lösa barnomsorgen utanför hemmet.
- Större rättvisa måste uppnås mellan familjer med barn och familjer utan barn. Särskild hänsyn måste tas till flerbarnsfamiljernas situation.

Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *det familjepolitiska reformarbetet*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So603, motion 1986/87:So609 yrkande 1, motion 1986/87:So626, motion 1986/87:So632 yrkande 1 och motion 1986/87:So639 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan)

av Göte Jonsson, Ann-Cathrine Haglund, Ingvar Eriksson och Göran Ericsson (alla m) som anser

dels att de avsnitt i betänkandet på s. 8 som börjar med "När det gäller" och som slutar med "So638 (fp)" bort ha följande lydelse:

För att snabbt minska orättvisorna mellan de familjer som får och de som inte får kommunal barnomsorgsplats, för att öka småbarnsfamiljernas

valfrihet samt för att minska behovet av de mycket dyra småbarnsplatserna vid daghemmen bör en obeskattad vårdnadsersättning på 12 000 kr. per år införas för alla barn mellan ett och tre år. En sådan ersättning bör finansieras inom ramen för statsbidraget till den kommunala barnomsorgen. Vårdnadsersättningen bör införas den 1 januari 1988. Regeringen bör skyndsamt framlägga förslag härom för riksdagen.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So610 (m) yrkande 1 bör riksdagen ge regeringen till känna. Motionerna So609 (c) yrkande 2, So615 (c) yrkandena 3 och 4, So617 (c) och So638 (fp) påkallar därför ingen riksdagens åtgärd och avstyrks.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *införande av vårdnadsersättning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So610 yrkande 1 och med avslag på motion 1986/87:So609 yrkande 2, motion 1986/87:So615 yrkandena 3 och 4, motion 1986/87:So617 och motion 1986/87:So638 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan)

av Per Arne Aglert (fp) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 8 som börjar med "När det gäller" och som slutar med "So638 (fp)" bort ha följande lydelse:

Föräldrar skall kunna välja den barnomsorg som de själva finner bäst för sina barn. Därför måste familjepolitiken ges ett sådant innehåll att verklig valfrihet skapas. Samhällets stöd till barnomsorg är i dag nästan helt koncentrerat till den kommunala barnomsorgen. De föräldrar som önskar och som också erhåller en daghemsplats eller plats i kommunalt familjedaghem får därigenom ett kraftigt bidrag från stat och kommun. Fortfarande får dock de föräldrar som vill ha alternativ till den kommunala barnomsorgen stå för hela kostnaden själv. Enligt utskottets mening är det ett rättvisekrav att ett vårdnadsbidrag för alla barn upp till sex år införs. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So638 (fp) ge regeringen till känna. Motionerna So609 (c) yrkande 2, So610 (m) yrkande 1, So615 (c) yrkandena 3 och 4 och So617 (c) påkallar därför ingen riksdagens åtgärd och avstyrks.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *införande av vårdnadsersättning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So638 och med avslag på motion 1986/87:So609 yrkande 2, motion 1986/87:So610 yrkande 1, motion 1986/87:So615 yrkandena 3 och 4 och motion 1986/87:So617 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan)

SoU 1986/87:34

av Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 8 som börjar med "När det gäller" och som slutar med "So638 (fp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att vårdnadsersättning är en ersättning för vård av egna små barn. Det främjar valfrihet i barnomsorgen, värderar vårdarbetet och ger föräldrar möjlighet att öka sin tid tillsammans med barnen. Tillsammans med förkortad arbetstid ökar det möjligheten för föräldrar att skapa omsorg i samverkan med andra barnhushåll.

Vårdnadsersättningen är en ersättning för utfört arbete. Den är inte ett konsumtionsstöd eller ett extra barnbidrag. Vårdnadsersättningen skall i stället betraktas som en inkomst och skall därför som andra inkomster vara beskattad och socialt trygghetsgrundande.

Vårdnadsersättningen är ett uttryck för det värde som vård av egna barn utgör för samhället. Eftersom vård av barn skall värderas lika oavsett vem som utför den, skall den utgå lika oavsett vilken inkomst föräldern skulle ha haft av ordinarie förvärvsarbete.

En vårdnadsersättning bör införas för alla familjer med barn i förskoleåldern och där ersättning enligt föräldraförsäkringen inte utgår. I en första etapp byggs ersättningen ut så att den omfattar barn upp till tre år. Ersättningen bör utgå från den 1 januari 1988 och omfatta alla familjer med barn under tre år. Ersättningens belopp bör bestämmas till 100 kr. över basbeloppet per år.

Det är viktigt att familjepolitiken utformas så att familjernas valfrihet kan kombineras med jämställdhet mellan man och kvinna. Det är dålig rättvisepolitik att skapa sådana förhållanden att någon som väljer att korta ned sin arbetstid för barnens skull på grund av detta drabbas av ett försämrat socialt skydd. Eftersom det fortfarande är kvinnorna som oftast förkortar sin arbetstid eller helt avstår från förvärvsarbete innebär den nuvarande familjepolitiken och alla förslag som utesluter en beskattad vårdnadsersättning brister från jämställdhetssynpunkt.

Regeringen bör omgående utforma erforderliga lagförslag för införande av vårdnadsersättning enligt ovan och framlägga dessa för riksdagen. Detta bör med anledning av motion So609 (c) yrkande 2 ges regeringen till känna. Motionerna So619 (m) yrkande 1, So615 (c) yrkandena 3 och 4, So617 (c) och So638 (fp) påkallar därför ingen riksdagens åtgärd och avstyrks.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande införande av vårdnadsersättning

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So609 yrkande 2 och med avslag på motion 1986/87:So610 yrkande 1, motion 1986/87:So615 yrkandena 3 och 4, motion 1986/87:So617 och motion 1986/87:So638 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Möjlighet till kommunal vårdnadsersättning (mom. 3 i hemställan)

SoU 1986/87:34

av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Ingvar Eriksson (m) och Göran Ericsson (m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 9 som börjar med "Beträffande det" och som slutar med "So609 (c) yrkande 4" bort ha följande lydelse:

I ett flertal kommuner i landet föreligger ett starkt intresse för kommunal vårdnadsersättning till föräldrar för vård av egna barn. I förvaltningsdomstolspraxis anses emellertid sådan ersättning inte vara förenlig med de kommunala kompetensbestämmelserna. Det är enligt utskottets mening angeläget att de hinder som synes föreligga i fråga om kommuns rätt att utge vårdnadsersättning undanröjs genom en lagändring. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So609 (c) yrkande 4 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

3. beträffande *möjlighet till kommunal vårdnadsersättning*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So609 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Socialbidrag vid vård av egna barn (mom. 4 i hemställan)

av Göte Jonsson, Ann-Cathrine Haglund, Ingvar Eriksson och Göran Ericsson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 10 som börjar med "Enligt utskottets" och som slutar med "yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Socialbidragen skall utgöra ett sista skyddsnät när ekonomin inte räcker till för att möjliggöra en skälig levnadsnivå. Vad barnfamiljerna beträffar är erfarenheten av socialtjänstlagen att socialnämnderna vägrar att betala ut socialbidrag åt familjer där en förälder frivilligt tar hand om barnen.

Regeringsrätten har med tre röster mot två beslutat att socialtjänstlagens stadgande om bistånd inte ger en småbarnsförälder rätt att uppbära socialbidrag för att själv kunna ta hand om sina barn. I det avgjorda ärendet lösgjordes i stället två daghemsplatser med förtur, platser som familjen inte ville ha och som skulle förlänga väntetiden ytterligare för andra föräldrar som verkligen önskar daghemsplats för sina barn.

I den gamla socialhjälpslagen berättigade vård av små barn till obligatorisk socialhjälp. En överenskommelse mellan kommunerna gav rätt till socialbidrag om familjerna hade minst ett barn under fyra år eller två barn under skolåldern. Så ej med den nya lagen, trots dess stolta portalparagraf: Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.

En hemarbetande förälder som inte ställt sig i daghems- och arbetslöshetskö, anses således "frivilligt avhålla sig från att arbeta", trots att vederbörande utför ett arbete som på daghem skulle kosta över 100 000 kr. för två barn och över 150 000 kr. för tre barn.

Socialbidrag är naturligtvis alltid en nödlösning som så långt möjligt skall undvikas genom ett skattesystem som tar hänsyn till försörjningsbördan

m. m. När behov av socialbidrag trots allt uppstår bör egen vård av barn jämföras med motsvarande förvärvsarbete.

SoU 1986/87:34

Socialtjänstlagen måste därför ändras så att det klart framgår att vård av egna småbarn betraktas som jämbördigt med motsvarande förvärvsarbete.

Vad utskottet nu anfört bör i enlighet med motion So610 (m) yrkande 10 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *socialbidrag vid vård av egna barn*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So610 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse (mom. 8 i hemställan)

av Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Ingvar Eriksson (m) och Göran Ericsson (m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet som börjar på s. 15 med "Utskottet underströk" och som slutar på s. 16 med "So635 (fp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan ansluta sig till de synpunkter som anförs i motionerna. Vid sin behandling av samma fråga våren 1984 uttalade utskottet att regeringen borde pröva och ta hänsyn till vad som anförts i de då aktuella motionerna i fråga om rätten till barnbidrag för missionärer, biståndsarbetare m. fl. Ett viktigt skäl för detta ställningstagande var önskemålet om att inte försvåra möjligheterna att bedriva ideellt biståndsarbete i utvecklingsländer. Utskottet har alltså samma uppfattning. Nuvarande undantag för missionärer och präster är ett steg i denna riktning, men otillräckligt med hänsyn till att detta begrepp inte täcker alla anställda hos trossamfund och därtill knutna organ och till att även andra ideella organisationer än religiösa sådana bedriver biståndsarbete. De av SIDA administrerade volontärbidragen eliminerar inte de ekonomiska skillnader som detta skapar.

Utskottet förordar mot bakgrund av det anförda en ändrad lydelse av 1 § tredje stycket lagen om allmänna barnbidrag. Utskottets förslag innebär att en ettårsgräns gäller som huvudregel men att undantag såvitt nu är i fråga görs för viss ideellt inriktad verksamhet. Utskottet föreslår att undantaget avgränsas så att det omfattar barn till personer som är anställda av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund eller till ett sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Utskottet förutsätter att riksförsäkringsverket i samråd med SIDA till ledning för försäkringskassorna upprättar en förteckning över ideella organisationer som har en uppbyggnad och fungerande biståndsverksamhet. Utskottet anser alltså att för här nämnda fall barnbidrag liksom tidigare bör kunna utgå under utlandsvistelser som inte avses vara längre än tre år.

Regeringen bör framlägga förslag i enlighet med vad utskottet nu anfört. Detta bör riksdagen i enlighet med motion So606 (m) ge regeringen till känna. Härigenom tillgodoses även motion So635 (fp) i väsentliga delar.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

SoU 1986/87:34

8. beträffande *barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So606 och med anledning
av motion 1986/87:So635 som sin mening ger regeringen till känna vad
utskottet anför.

Särskilt yttrande

Medelsanvisning till Bidragsförskott

av Göte Jonsson, Ann-Cathrine Haglund, Ingvar Eriksson och Göran Ericsson (alla m) som anför:

I motion So637 (m) hemställdes att riksdagen – under förutsättning av bifall till yrkande 1 i motion Sf348 – för budgetåret 1987/88 under anslaget C 4. Bidragsförskott skulle anvisa 1 715 000 000 kr. i stället för i budgetpropositionen föreslagna 1 745 000 000 kr.

I den nämnda motionen Sf348 yrkande 1 hemställdes bl. a. att riksdagen vid behandlingen av proposition 1986/87:100 bil. 7 utifrån i motionen angivna motiv skulle avslå det till propositionen fogade förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.

Socialförsäkringsutskottet hemställde i betänkande SFU 1986/87:10 att riksdagen skulle bifalla förslaget till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet och avslå motion Sf348 yrkande 1. Riksdagen följde utskottet (rskr. 175) och motionen avslogs, varför inte yrkandet i motion So637 (m) kan fullföljas.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §²

Flerbarnstillägg utgår om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.

Flerbarnstillägget motsvarar ett halvt barnbidrag om barnens antal uppgår till tre och ökas med ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn.

Flerbarnstillägget motsvarar ett halvt barnbidrag om barnens antal uppgår till tre och ökas med *ett*hund-rasextio procent av ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa barnbidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1973:449.

² Senaste lydelse 1982:1237.

Innehållsförteckning

SoU 1986/87:34

Sammanfattning	1
Proposition 1986/87:100 bil. 7	1
Motioner	2
Utskottet	4
Familjepolitikens allmänna inriktning	4
Kommunal vårdnadsersättning	8
Rätten att uppbära barnbidrag	10
Utbetalning av flerbarnstillägg	12
Barnbidrag för vissa utländska barn	13
Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse	14
Flerbarnstilläggets storlek	16
Bidragsförskott m. m.	17
Hemställan	19
Reservationer	
1. Det familjepolitiska reformarbetet (mom. 1 i hemställan) av m, fp och c	20
2. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan) av m ...	22
3. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan) av fp ...	23
4. Införande av vårdnadsersättning (mom. 2 i hemställan) av c	24
5. Möjlighet till kommunal vårdnadsersättning (mom. 3 i hemställan) av m och c	25
6. Socialbidrag vid vård av egna barn (mom. 4 i hemställan) av m ..	25
7. Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse (mom. 8 i hemställan) av m, fp och c	26
Särskilt yttrande beträffande medelsanvisning till Bidragsförskott av m	27
Bilaga 1: I proposition 1986/87:100 bil. 7 framlagt lagförslag	28

